
PUNIŠA PAVLOVIĆ

PRVI SVEAFRIČKI FESTIVAL KULTURE

U istoriji će 21. juli 1969. godine biti zabeležen kao datum dvaju velikih događaja. Takoreći ceo svet je toga dana gledao izlazak iz kosmičkog modula »Apola 11« i stupanje prvog čoveka na mesečevu površinu, diveći se trijumfu uma, tehnike i odvažnosti. Samo marginalno i usput, ljudi su u nestrpljivom očekivanju novih vesti sa Meseca, čuli da je istoga toga dana u Alžiru otpočeo Prvi sveafrički festival kulture. Ovaj drugi događaj, koji nesumnjivo ima višestruki politički i kulturni značaj za celu Afriku i razumljivo, određeni značaj i za ceo svet, otpočeo je i razvijao se u senci prethodnog. Ta koincidencija je predstavljala svakako hendikep za Sveafrički festival kulture. Kako su sva sredstva informisanja bila koncentrisana na događaje u Kosmosu, obaveštavanje svetske kulturne javnosti o velikom festivalu afričke kulture bilo je svedeno na rutinske informacije, čime je svetska javnost mnogo izgubila.

Festival je održan od 21. jula do 1. avgusta 1969. godine u gradu Alžiru. On obeležava prve korake na izvršenju jednog od osnovnih ciljeva označenih u Povelji Organizacije afričkog jedinstva (OAJ). Kada je u Adis Abebi 1963. godine formiran OAJ, šefovi država i vlada afričkih zemalja izrazili su želju za jačanjem i širenjem prosvetnih i kulturnih veza između naroda Afrike, ističući da će »saradnja između afričkih zemalja u oblasti obrazovanja i kulture razrušiti lingvističke barijere i ojačati uzajamno razumevanje među narodima Kontinenta«. Četiri godine kasnije, septembra 1967, Savet ministara i Konferencija šefova država i vlada afričkih zemalja odlučili su da se pristupi organizovanju jednog sveafričkog festivala kulture. U tom smislu je bio i naimenovan Pripremni komitet sastavljen od predstavnika Kameruna, Etiopije, Gvineje, Malija, Nigerije, Senegala, Tanzanije i Alžira. Ubrzo zatim alžirska vlada je ponudila da domaćin Festivala bude Alžir a da se Prvi svetski festival kulture održi u leto.

Smisao i funkciju Festivala je najreljefnije prikazao ministar informacija Alžira, Benijahi, »Ceo kontinent, rekao je on u svom pozdravnom govoru, isto kao i nacija, upravo kao i svaki pojedinac, definiše sebe, pre svega kroz svoju kulturu. Ovaj festival, za koji bi želeli da bude proporcionalan samim dimenzijama Afrike, raznovrstan je i jedinstven kao što je i sama Afrika, on će i biti za sve nas prilika da postanemo svesni našeg zajedničkog nasleđa. Afrička kultura nije neki prigušeni i anahronični organizam, muzejska civilizacija koja privlači jedino etnologe i kolekcionare egzotičnih predmeta. Ona je, upravo suprotno i te kako životna i bogata neslućenim kreativnim potencijalima... pogodna da snažno doprinese razvoju ljudske misli.

Alžir, koji je, kao što je poznato, bio podređen najobesnijim i najsistematičnijim pokušajima depersonalizacije jednog kolonizovanog naroda govori na bazi sopstvenog iskustva. Alžir zna da nezavisnost nema značaja ukoliko ne vodi obnovi i ponovnoj proceni vrednosti kulturnog nasleđa, što je preduslov autentičnog nacionalnog identiteta«.

Festival je slično ocenio i predsednik Pripremnog komiteta Alfa Dialo Ibrahima. »Krajnje je vreme, rekao je on, da se spreči mistifikacija i depersonalizacija naših kulturnih vrednosti, da se odbaci ovaj sramotni sentimentalizam koji izvire iz našeg verovanja da dugujemo ili da smo privesak kulture koja nam je nametnuta spolja, a koja je u suštini suprotna našoj sopstvenoj kulturi«. Dialo Ibrahima je osudio izvesne afričke umetnike i intelektualce koji se nadahnjuju kulturama stranim Africi. »Ovi ljudi, rekao je on, procenjuju samo po spoljašnjosti, njihovo rasuđivanje je uslovlejno njihovim kompleksom i mentalitetom podanika kolonije. Za njih, naše narodne pesme uključujući i njihovo društveno značenje nemaju nikakve vrednosti ukoliko nisu humanizovane u zapadnom stilu; oni žele da naše slikarstvo bude više klasično ili više kubistično; da naše maske i statuite budu ocenjivane samo sa gledišta estetike, ističući da je afrička umetnost u osnovi podređena društvenoj korisnosti. Zbog toga našim umetnicima i intelektualcima, našim filozofima i naučnicima mi poručujemo da njihovi talenti nemaju nikakve vrednosti ukoliko verone odražavaju život naših naroda (a njihova je dužnost da ga obezbeđuju), ukoliko nisu opsednuti i uključeni u aktivnosti, ideje i težnje naših masa«.

Jedan od neposrednih inicijatora i kasnije organizatora Festivala, Generalni sekretar OAJ-a Gvinejac Dialo Teli, govorio je u sličnom duhu. »Prirodno da nas želja za slobodom i rehabilitacijom Afrike, rekao je on, mora odvesti do

renesanse i afirmisanja naše kulture, posebno i zbog toga što je u ne tako dalekoj prošlosti ova kultura bila tretirana sa prezirom, ignorisanjem ili podsmehom, a ponekad i negirana od strane arogantnih i pretencioznih osvajača. Činjenica da će ovaj Prvi sveafrički festival kulture biti održan u Alžiru, ovoj afričkoj zemlji ovenčanoj herojskim otporom zapadnoj dominaciji i asimilaciji i obožavanoj zbog njene borbe za nacionalno oslobođenje, predstavlja za celu Afriku predmet istinskog ponosa«.

Krajem 1968. i prvom polovinom 1969. godine, bez mnogo pompe, ali zato sa puno ozbiljnosti i upornosti, počele su u svim državama članicama OAJ-a, čak i u oslobodilačkim pokretima Afrike, široke pripreme za Festival u Alžiru. U čitavom tom periodu države članice, svaka prema svojim shvatanjima, mogućnostima i interpretaciji kulture, pripremala se za susret u Alžiru. Za to vreme Pripremni komitet je razrađivao i rešavao niz konkretnih pitanja održavanja Festivala sa predstavnicima alžirske vlade. Dekretom predsednika Bumedijena stvoren je ogroman aparat koji je trebalo da obezbedi nesmetano odvijanje Festivala u kome je, prema prvim predviđanjima, trebalo da učestvuje nešto preko 4.000 izvođača (pozorišne, folklorne i baletske grupe i ansambli, orkestri i istaknuti solo pevači, svirači i umetnici Afrikanci), kao i veliki broj učesnika i gostiju. Očekivalo se da će Festivalu u znatnom broju prisustvovati i afrikanisti iz celog sveta, ponosni na simpozijum, na kome je trebalo da budu razmatrani svi aspekti afričke kulture, počev od njene sadašnje stvarnosti i mesta u oslobodilačkoj borbi, do njenog uticaja na učvršćenje afričkog jedinstva i uloge u ekonomskom i društvenom razvoju Afrike. Organizacija Festivala je, mora se reći, bila takva da organizatori zaslužuju sve komplimente. Mnogi učesnici i gosti Festivala isticali su posebno gostoljubivost svih Alžiraca, koji su tokom 10 dana odvijanja Festivala ispoljavali u svakom trenutku spremnost da pomognu, upute, da više puta objasne istu stvar, pa čak da uzmu stranca za ruku i dovedu ga do mesta koje je tražio. Okićeni grad Alžir i permanentno praznično raspoloženje u njemu, mnoštvo raznovrsnih kulturnih manifestacija i priredbi koje su ponekad trajale i do 3 časa po ponoći, praktično su obeležili razdraganost i vitalnost Afrike.

Simpozijum je održavan 25 km. od Alžira, u velebnoj Palati nacija na obalama Sredozemnog mora (upravo na onom mestu na kome su se Saveznici iskrcali 1943. godine). U kružnoj sali, uz simultano prevođenje istupanja delegacija afričkih zemalja na arapskom, francuskom i engleskom jeziku, mogle su se čuti često divergentna ali skoro uvek konstruktivno motivisana mišljenja o problemu koji je na dnevnom redu.

Simpozijum je nastavljao rad i po podne, a uveče od 21 čas pa čak i do 3 po ponoći, odvijala su se svake noći na pet punktova u gradu takmičenja između baletskih i pozorišnih ansambala, folklornih grupa, filmova i pojedinaca. Na dvadesetak improvizovanih pozornica na većim trgovima i skverovima grada Alžira, nastupale su one folklorne, pozorišne i druge umetničke grupe koje te večeri nisu nastupale u zvaničnoj konkurenciji.

Praktično, 10 dana grad Alžir je igrao, pevao, svirao pesme i igre Gvineje i Malija, Dahomeje i Senegala, Tanzanije i Kenije, Libije i Maroka, Angole i Mozambika, Alžira i Zambije, Liberije i Čada, itd. Imao se osećaj da se čitava Afrika sjatila u milionski Alžir, da su predstavnici njenih naroda došli da se međusobno prikažu, da vide i čuju druge, da pokažu drugima šta znaju, da nauče i pouče.

Za onoga ko je prvi put u Africi, pa čak i za onoga ko smatra da »poznaje Afriku«, Festival je bio veliki kulturni doživljaj. Bogatstvo oblika i formi, boja i oblika, raznovrsne statuete i predmeti od drveta, različitih metala, užarije, like i rafije, pokazivali su i odražavali široku narodnu umetnost, dok su nastupanja pozorišnih i baletskih ansambala, folklornih grupa i orkestrara demonstrirale talenat izvođača i neslućenu dubinu i širinu nacionalnih i plemenskih kultura, bogatstvo ritmova, tonova, instrumenata, pokreta, mimike, maski, intuiciju, maštovitost i kreativnost. Sve to je delovalo veoma impresivno, predstavljajući životnost i samopouzdanje.

Pokušaj da se dá sveobuhvatni prikaz Festivala unapred je osuđen na neuspeh, jer je zaista nemoguće dati studiozniju ocenu mnogobrojnih aktivnosti i manifestacija koje su se odvijale tokom deset dana. U konkurenciji umetničkih ansambala nastupilo je 20 država i 5 oslobođilačkih pokreta, na likovnim i drugim umetničkim izložbama izlagana su dela i predmeti umetnika iz cele Afrike (koji obavezno svi ne žive u Africi), na zabavnim večerima i van konkurencije nastupali su čuveni solisti i muzičari Afrikanci i Amerikanci-crcni, kao što su Mirijam Makeba, Nina Simone, Viki Blejn, Marion Vilijams, Arči Šep i Oskar Peterson dok su takmičenja obuhvatala i discipline koje je teško kategorisati kod nas kao što su: afrički balet, afrički folklor, afrički tradicionalni orkestri, moderni orkestri koji su se takmičili u tradicionalnoj i klasičnoj afričkoj, alžirskoj ili tuniskoj muzici.

Žiri Festivala je imao težak zadatak da među brojnim uspelim interpretacijama pojedinih zemalja izabere najbolje. On je odlučio da Grand prix Festivala dodeli Gvineji a da za najbolja pozorišna ostvarenja zlatnu medalju dobije Se-

negal: za folklor zlatna medalja je pripala Maliju, za balet opet Gvineji, za horsko pevanje Alžiru, za tradicionalni orkestar Maliju i za modernu orkestraciju Alžiru. Srebrne i bronzane medalje osvojili su, u raznim oblastima kulturnog stvaralaštva u interpretacijama, Liberija, Nigerija, Kongo-Brazavil, Mauritanija, Maroko i Libija.

U okviru ovog izvanredno bogatog Festivala posebno mesto imao je simpozijum o afričkoj kulturi.

Simpozijum o afričkoj kulturi

Simpozijum je otvorio Predsednik Narodne i Demokratske Republike Alžira Huari Bumedi-
jen. U ime OAJ-a prisutne učesnike i goste je pozdravio Generalni sekretar Organizacije afričkog jedinstva Dialo Teli a za Predsedavajućeg Simpozijuma je, posle svečanog dela otvaranja, izabran alžirski ministar informacija Benijahija. Dnevni red je obuhvatala samo jedna i to ranije najavljena tačka: »Afrička kultura i njene realnosti, njena uloga u oslobađanju Afrike i učvršćenju afričkog jedinstva; njena uloga u ekonomskom i društvenom razvoju Afrike«.

Simpozijum je pet dana radio u plenumu a tri dana u okviru komisija. Na kraju Simpozijuma jednoglasno je usvojen »Manifest sveafričke kulture« — dokument koji se sastoji iz tri dela u kojima se izlažu stavovi delegata, zvaničnih učesnika Simpozijuma, o afričkoj kulturi i njenoj društveno-političkoj funkciji.

Simpozijum je bio svojevrsni kulturni samit Afrike na kome su glavnu reč imali političari — ministri kulture i informacija ili direktori odeljenja kulture pri odgovarajućim ministarstvima. Sednicama Simpozijuma su prisustvovali glavni urednik »Prezans afriken«-a (Pariz) Aluine Diop, poznati afrikanisti iz Evrope kao što su Zan Sire Kanal (Francuska), profesor Valter Markov (Nemačka Demokratska Republika), Žak Make, (Francuska), zatim tuniski pisac Alber Memi (koji živi u Parizu), Haičanin Rene Depestr, Amilkar Alenkastre (Brazil), V. B. Mirimanov i G. B. Starušenko (SSSR), dr Jozef Volf (ČSSR) profesor Đuzepe Konstanco (Italija), Benahenu Abdelhamid (UAR) i brojni kulturni i javni radnici iz afričkih i evropskih zemalja. Posebne poruke Simpozijumu poslali su Predsednik Liberije Vilijam Tamban, predsednik Revolucionarnog saveta Sudana general Džafar Humairija, zamenik ministra kulture DR Vijetnama, Ha-Ksuan Truong i Predsednik Gvineje Seku Ture.

Simpozijumu su prisustvovali predstavnici svih zemalja članica OAJ, zatim predstavnici oslo-

bodilačkih pokreta Angole (Mpla), Mozambika (Frelimo). Gvineje Bisao, predstavnik Zapu-a iz Rodezije, Južnoafričkog Nacionalnog Kongresa, iz Južnoafričke unije, zatim iz Namibia-e i, konačno, poslednjeg dana generalne debate, na Simpozijumu je govorio i predstavnih Oslobođilačkog pokreta Palestine »El Fatah«. Učesnici Simpozijuma su, davanjem tribine predstavniku El Fataha želeli da simbolično prikažu svoju podršku narodima koji se bore za slobodu bez obzira da li je u pitanju afrička ili azijska zemlja¹⁾.

Zaista je šteta što nekoliko istaknutih afrikaništa, čija smo imena napred naveli, nije imala priliku ili nije bilo pozvano da govori ili podnese svoje referate o predmetu rasmatranja zato što se radilo o visoko kvalifikovanim i kompetentnim naučnicima koji su svojim dosada izdatim delima o afričkoj istoriji, kulturi i civilizaciji bezrezervno stajali na strani Afrike, uzdizali njenu kulturu i dostojanstvo. Oni su, inače, podneli svoje pisane referate koji su umnoženi i distribuirani učesnicima Simpozijuma. Takvih referata, na razne teme iz afričke kulture je bilo oko 30 i oni predstavljaju veliki doprinos rasmatranju raznih aspekata afričke kulture i civilizacije.

Rad Simpozijuma treba da se ocenjuje pre svega sa gledišta da li je on dao, ili nije, odgovore na goruće probleme kulturnog razvoja novooslobođenih afričkih zemalja i da li usvojeni »Manifest sveafričke kulture« odražava ili ne odražava kulturna stremljenja i potrebe afričkih masa. Pre odgovora na ovo pitanje rasmotrimo neka od osnovnih pitanja koja su pokrenuta na Simpozijumu.

Realnosti afričke kulture

Većina govornika je isticala da se afrički narodi veoma malo ili uopšte ne poznaju, da ne postoje međusobne kulturne veze i da je kulturni razvitak još uvek pod snažnim uticajima kolonijalističkog mentaliteta, imperijalizma i neokolonijalizma. Većina delegata izražavala je dilemu koja se sastoji u sledećem: Novostečena nezavisnost dovela je do afirmacije kultura od plemenske i regionalne zajednice do državnih

¹⁾ Mora se priznati da je ovo bio izuzetak od opšteg, nepisanog ali striktno sprovedenog pravila da na Simpozijumu mogu da govore samo delegati — Afrikanci (članovi zvaničnih državnih delegacija) i predstavnici oslobodilačkih pokreta Afrike. Posmatrači Simpozijuma su formalno mogli da traže reč ali nijedan od posmatrača nije govorio niti na Plenumu niti u Komisijama. Čak, iz rada Komisije o ulozi kulture u ekonomskom i društvenom razvoju Afrike bili su isključeni posmatrači dok im je na drugim komisijama skrenuta pažnja da ne smeju da iznose i obaveštavaju javnost o onome što čuju. Stampa je bila zvanično isključena iz rada komisija, ali su se novinari, većinom mlade i dopadljive novinarke, »zabunom« ipak motali tamo-amo po salama u kojima su radile komisije.

razmera, pri čemu je »povratak tradicionalizmu i njegovim vrednostima« prenaplašen. Kulturnim radnicima Afrike je jasno da se samo tim putevima ne može, ali kojim još uz njih — to treba tek utvrditi. Na tome problemu je Simpozijum bio ozbiljno podeljen a konkretna forma sukoba dveju linija bila je vođena oko uloge i mesta »negritida«.

Između dva svetska rata, kada je Afrika kao »crni kontinent« bila hermetički zatvorena i izolovana od sveta, apologeti kolonijalizma su negirali bilo kakvu kulturu i civilizaciju afričkih naroda. Afrikanac je svetu predstavljen kao primitivac, kanibal i slično. U takvoj situaciji, grupa afričkih intelektualaca u Parizu, na Haitiju, u Americi, Kubi, Brazilu, Jamajci i drugim mestima (Sengor, Borgart, Dibva, Langsten Hjus, Žak Rumen, Karl Bruard, Nikola Gilen, Jorge Amado i drugi) podigla je glas i kroz literaturu, prvenstveno poeziju, nastojala da pokaže da je »crnac-Afrikanac čovek«, da on ima svoju kulturu, umetnost, tradicije i istoriju, da ima svoju »dušu«. Tako je ustvari rođen negritid, pravac u crnačkoj književnosti. U njemu je, doduše, bilo i dosta trivijalnosti koja je bila posledica konkurentskog uticaja progresivne i paternalističke koncepcije. On je, takođe, izražavao težnju da se Crnac prikaže kao dobričina iz »Čiča Tomine kolibe« a takođe i težak, pačenički život pod surovom kolonijalističkom stvarnošću.

Neosporno je da je negritid odigrao, za svoje vreme, pozitivnu ulogu i progresivnoj svetskoj javnosti pružio i drugu stranu medalje koju su kolonijalisti prikazivali.

Međutim, savremena Afrika u čijoj su borbi za oslobođenje od kolonijalizma izrasli mnogi novi književnici, politički lideri, intelektualci i naučnici prvog reda (Franz Fanon, Seku Ture, Patris Lumumba, Agostino Neto, Nkrumah, David Diop, Tati Lutard, Džomo Kenijata, Džulijus Njerere, Kenet Kaunda, Azikive i mnogi drugi) nema potrebe »da se predstavlja ili dokazuje«. Ona je tu, slobodna sa živom željom sopstvene reafirmacije i nadoknade vremena koje joj je kolonijalizam uzeo, tlačeći je »i fizički i psihički« negirajući joj prošlost, kulturu, ličnost, identitet.

I taj problem, kakvo mesto dati negritidu, ustalasao je učesnike Simpozijuma. Delegat Kongo Brazavila, ministar narodnog obrazovanja, je prvi ukazao da negritid predstavlja danas »najozbiljniju opasnost za crnačke pisce svojom inhibicionom snagom u odnosu na njihovu kreativnu aktivnost«. Negritid vodi »konformizmu stila i sadržini koja ima predrasude u odnosu na vitalitet kulture« — zaključio je ministar Henri Lopez iz Brazavila.

U svojoj poruci na 36 šapilografisanih stranica Festivalu i Simpozijumu, Predsednik Gvineje

Seku Ture je čitav jedan stav posvetio kritici negritida ističući da je »negritid lažan koncept, neracionalno oružje koje favorizuje besmisao zasnovan na rasnoj diskriminaciji nasilno sprovedenoj nad narodima Afrike, Azije i obojenim narodima u Americi i Evropi«.

Generalni komesar za kulturu i omladinu Dahomeja Stanislas Adotevi dao je žestoku kritiku negritida.

»Nesumnjivo da negritid želi da se predstavi kao čist literarni koncept a ustvari on danas predstavlja političku mistifikaciju... Negritid koji nam se predlaže predstavlja jasnu i glasnu reglažu crnca na male brzine kretanja... Sa-vremeni negritid fiksira i koagulira neprihvatljive pohabane teorije o afričkim tradicijama koje on pretenduje da literarno odražava. Če-prkajući po prošlosti i izazivajući morbidni senzibilitet negritid cilja zaboravu sadašnjosti«.

Zaključujući da su sadašnji problemi društvenog i ekonomskog razvoja Afrike tako ozbiljni da su potrebne promene a »za promene nije dovoljno da se priča o negritidu jer crnci Afrike znaju da su crnci, već su potrebni drugi pristupi da bi se odgovorilo aktuelnim zadacima« a to je modernizacija Afrike, likvidacija starih struktura, rešavanje tribalističkih problema, kakvu ulogu dati raznim društvenim strukturama, omladini, ženama; kakve impulse dati razvoju tehničke kulture, prevazići nasleđstvo teške prošlosti i slično.

»Plaćljivi, smutljivi, zbunjeni i neefikasni negritid je ideologija. U Africi više nema mesta za bilo kakvu književnost izvan revolucionarne borbe. Negritid je mrtav«, zaključio je šef delegacije Dahomeja Adotevi. Pa ipak, posle takve kritike u početku Adotevi je kasnije rekao da je negritid bio »jedna od mogućih formi borbe za emancipaciju« i da je on u danima nastanka imao pozitivna dejstva.

U »odbranu« negritida, kao što se i očekivalo revoltirano je istupio šef delegacije Senegala, ministar kulture i omladine Amadu Mahtar Mbou, koji je odmah istako da ga je »delegacija naterala da govori« i da »njegova delegacija neće da učestvuje u sterilnim diskusijama već će se držati striktno dnevnog reda Simpozijuma«²

Pa ipak, dobar deo svoga govora posvetio je isticanju pozitivnih aspekata negritida i taj deo predstavlja interesantan dokumentaciono-istorijski prikaz nastanka i intencija njegovih osnivača. On je naročito podvlačio da negritid nema crnačko-rasistički karakter, da je on prevazila-

² Predsednik Republike Senegala je poznati pesnik Leopold Sengor, koji se smatra za jednog od rodonačelnika negritida.

zio granice Afrike i da je to bio pokret za emancipaciju Afrike koji je literarnu formu izabrao kao najpogodnije oružje momenta.

Govor ministra Mahtara, inače čitan oštrim tonom sa dikcijom koja ne dopušta protivljenje, bio je nekoliko puta prekidan aplauzom ali u momentima kada je govorio o različitosti Afrike, o potrebi međusobne saradnje i razumevanja, o potrebi da se »jedinstvo Afrike« ostvaruje uz poštovanje svih specifičnosti etničkih grupa, nacionalnih zajednica i slično.

Daleko blažu odbranu negritida dao je delegat Kongo-Kinšase. »Jako treba da ga izmenimo u sadašnjosti, rekao je ovaj delegat, on je ipak bio dobra stvar u prošlosti.«

I pored toga što se o negritidu ne govori u »Manifestu...« finalnom dokumentu Simpozijuma, ipak se može reći da će on još biti prisutan u kulturama onih zemalja koje su još uvek pod snažnim uticajima neokolonijalizma.

Radni jezici Simpozijuma su bili arapski, francuski i engleski. Skoro svi učesnici u generalnoj debati, a bilo ih je 21, isticali su problem jezika kao problem sredstava nacionalnog i međuafričkog opštenja, a posebno kao pojam nacionalne individualnosti i obeležja državnosti, nezavisnosti i kulturnog identiteta. U Kamerunu ima 6 glavnih jezika, u Čadu na 4,5 miliona stanovnika ima oko 900 raznih plemena sa neodređenim i neutvrđenim brojem jezika, Kongo-Kinšasa ima 4 jezika a Kongo Brazavil dva na oko 800.000 stanovnika. Delegat Liberije je opisao kako je u njegovoj zemlji stvorena azbuka jezika Vaj i tom prilikom praktično pokazao kako je to ozbiljan i delikatan problem.

Više delegata je isticalo da nedostatak škola i mali broj pismenih ne pružaju nikakve optimističke perspektive za rešavanje ovog problema. Problemima izgradnje sistema obrazovanja posebnu pažnju su pokazale delegacije Alžira, Gvineje i Liberije, dok je u govorima ostalih delegata to pitanje dosta zapostavljeno.

Uloga kulture u oslobađanju Afrike i jačanju afričkog jedinstva

Simpozijum je ulogu kulture u oslobađanju Afrike i jačanju afričkog jedinstva tretirao u svojoj punoj širini i kompleksnosti. S jedne strane »oslobađanje Afrike u kulturnom pogledu« tretirano je sa gledišta nalaženja onog mesta kulturi u razvoju zemlje koje ona treba da zauzme u likvidaciji inostranog, kolonijalističkog ili neokolonijalističkog faktora, odnosno ostatka u svesti i kulturi koji vode depersonalizaciji i negiranju afričke autohtone civilizacije i kulture.

Sa druge strane uloga kulture u oslobađanju Afrike tretirana je i konkretno u odnosu na aktuelnu borbu oslobodilačkih pokreta u Angoli, Mozambiku, Rodeziji, Numibiji, Gvineji Bisao i na kulturnu i ideološku potporu koju cela Afrika mora da pruži ovim pokretima. U tome pogledu je bio značajan govor predstavnika oslobodilačkih pokreta Abilio Duarte-a, koji je u ime Mpla iz Angole, P. A. I. G. C. iz Gvineje Bisao, Frelimo iz Mozambika i grupe C. O. N. C. P. (portugalske kolonije) dao takoreći studiju o korelaciji između kulture i oslobodilačke borbe, o tome da su to dva integralna dela jer je borba protiv kolonijalizma istovremeno i borba za svoju kulturu, shvatajući kulturu kao kompleks materijalnih i duhovnih vrednosti slobodnog naroda.

Snažno su podržavani svi stavovi delegata u kojima se plediralo na potrebu iznalaženja takvih formi i oblika međuafričke kulturne saradnje koji će sa jedne strane da respektuju pojedinačne specifičnosti a s druge da vode jedinstvu Afrike, jačanju »afričke kulture«.

Uloga kulture u ekonomskom i socijalnom razvoju Afrike

Pretežni delovi govora delegata bili su posvećeni principijelnim društveno-političkim aspektima afričke kulture pri čemu su potrebe kulture u sferama materijalnog, tehničkog i naučnog razvoja dobijale dosta minorno mesto. Pa ipak, postavljanju ovog pitanja, odnosno pristupu ovom pitanju se ne može ništa prigovoriti. Govornici su kompleks kultura — ekonomsko-socijalni razvoj razmatrali sa gledišta stupanja Afrike na puteve samostalnog razvoja, ulaska u procese privredno-industrijskog razvoja i obavezno prateće tehničke i tehnološke revolucije što sve zahteva adekvatne i konkretne kulturne, naučne i obrazovne sistemske i sistematske promene. Zaključci Simpozijuma bi se ukratko mogli izraziti na sledeći način: Poštujemo svoje kulturno nasleđe, neka nas nadahnjuju konstruktivna dela predaka, otkrivajmo spomenike kulture naše civilizacije i inspirišimo se svim pozitivnim i plemenitim težnjama izraženim u prošlosti. Ali da bi Afrika išla napred, mora da se i materijalno, tehnički i privredno razvija.

Manifest sveafričke kulture³

Prvog avgusta 1969. popodne u prepunoj plebumskoj dvorani Palate nacija jednoglasno je prihvaćen Manifest sveafričke kulture — završni

³ Integralni tekst Manifesta donećemo u sledećem broju »Kulture«.

dokument Simpozijuma izrađen u konačnoj verziji iza zatvorenih vrata, samo uz prisustvovanje šefova delegacija zemalja učesnica.

Manifest se sastoji iz tri dela — upravo prema temama dnevnog reda Simpozijuma — i u veoma široko razređenim stavovima, po svim pokrenutim pitanjima, obeležava princip buduće kulturne politike zemalja članica Organizacije afričkog jedinstva.

Po svojoj pravnoj formi Manifest predstavlja jedinstveno rešenje. Svojim sugestijama, predlozima i stavovima on nikoga ne obavezuje, ne postavlja se normativno prema državama članicama ali predstavlja aktivan program za progresivnu Afriku i njeno javno mnjenje obeležavajući puteve kojim treba ići.

Evo nekih interesantnijih sugestija i predloga Manifesta sveafričke kulture:

- stvoriti jednu kulturnu reviju,
- razraditi projekat izrade enciklopedije umetnosti afričkog kontinenta,
- stvoriti sveafrički institut za film,
- organizovati izdavačke kuće za proizvodnju i distribuciju knjiga, ploča i štampe,
- zaštititi intelektualne vrednosti Afrikanaca,
- ponovo sakupiti predmete kulture i arhitekture koje su odnele kolonijalne sile,
- višestruko povećati kulturnu razmenu između afričkih zemalja radi postizanja većeg međusobnog razumevanja,
- organizovati inter-afričku tehničku i ekonomsku pomoć,
- unapređivati obrazovanje na nacionalnim afričkim jezicima,
- prevoditi na afričke jezike dela koja predstavljaju svojinu čovečanstva,
- podržavati i razvijati afričko zanatstvo,
- uključiti u aktivnost na očuvanju kulturnog nasleđa žene i omladinu,
- ustanoviti literarne nagrade da bi se podstakla literarna proizvodnja,
- upoznati međunarodnu javnost sa vrednošću i širinom oslobodilačke borbe Afrike,
- omogućiti razmenu iskustava između afričkih država u oblasti borbe za dekolonizaciju,
- dati prioritet Africi u istorijskim istraživanjima,
- podržati afričke stvaraoce u njihovoj misiji održavanja osnovnih preokupacija i težnji naroda,
- uložiti napore na utvrđivanju istorijskih istina i podržati oslobodilačku borbu naroda Afrike.

Iako neke od ovih sugestija izražavaju više želje nego realne mogućnosti, ipak one i kao takve imaju svoj značaj jer predstavljaju platformu borbe progresivnih i antikolonijalističkih snaga Afrike.

Bez obzira na niz slabosti i nedostataka, povremene dekurajirajuće istupe pojedinih delegata, revolte i protestna napuštanja sednica komisija, oštre polemike, netrpeljivosti i sukobe oko malih stvari, Simpozijum je obeležio značajan korak na putu ideološke mobilizacije kulturnih radnika Afrike, progresivno i antikolonijalistički orijentisanih.

Simpozijum je, nesumnjivo, predstavljao centralnu manifestaciju prvog sveafričkog festivala kulture. Manifest koji je on doneo predstavlja vrlo značajan dokument borbe naroda Afrike za njeno kulturno oslobođenje i emancipaciju, za stvaranje osnova njenog idejnog jedinstva u ovome podeljenom svetu u kome se velike sile već decenijama bore za prevlast i podelu.

